

Протокол за спречување и постапување во случај на насилство

Вовед (за протоколот/за проектот)

Овој документ е изработен во 4 месечен период од страна на работна група составена од 20 учесници од 10 средни училишта во град Скопје и тоа: СУГС „Орце Николов“ ; СУГС „Марија Кири Склодовска“ ; СГГУ „Здравко Цветковски“ ; СУГС „Георги Димитров“ ; СУГС „Никола Карев“; СЕПУГС „Васил Антевски Дрен“ ; СУГС „Раде Јовчевски Корчагин“ ; СУГС „Цветан Димов“ ; СУГС „Кочо Рацин“ ; СУГС „Димитар Влахов“.

Документот се јавува во рамки на проектот „НЕ!Насилство“ имплементиран од страна на Здружение Лидери за едукација, активизам и развој, со финансиска поддршка од Агенција за млади и спорт на Република Северна Македонија. Проектот има за цел зголемување на безбедноста, а намалување на насилството во средните училишта, преку изработка на унифициран протокол за спречување и постапување во случај на насилство.

Цели

Овој документ има за цел да едуцира и креира безбедна средина за сите, во која ќе се чувствуваат добредојдени, безбедни и ќе можат да ги уживаат своите човекови права и исполнат својот потенцијал креирајќи еднакви можности за сите.

Дополнително, целта на овој документ е во случај на потреба за постапување да го дефинира постапувањето и реакцијата во случај на насилство, да работи на реинтеграција на жртвите и насилниците и да ја поткрене свесноста на сите засегнати страни во училиштата за насилство и да ја унапреди безбедноста промовирајќи безбедна средина за сите.

За кого е наменет овој протокол и кому ќе му служи?

Овој документ е наменет за сите засегнати страни во училиштето. Во нив припаѓаат учениците, родителите/старателите, училишниот одбор, директорот, членовите на различните училишни стручни активи, наставниците, стручните служби и останатите вработени кои на некаков начин имаат активна улога во различните процеси во училишната средина. Овој документ ги вклучува преку соработка и сите релевантни институции кои работат на превенција и заштита од насилство.

Информирање

Овој документ училиштето го поставува на веб страната на училиштето и други видливи места во самото училиште со цел да биде јавно достапен и видлив за сите засегнати страни.

Дополнително училиштето презема обврска истиот на електронски начин, па потоа и со физичка

копија да го достави до своите вработени (вклучувајќи ги сите лица и позиции) и минимум два пати годишно спроведува информативни презентации/работилници за протоколот за своите вработени.

Училиштето се обврзува минимум двапати годишно, овој протокол да го презентира на учениците во сите училишни години преку организација на информативни презентации/работилници за протоколот. Со цел поголема информираност за овој протокол во рамки на училиштето и помеѓу учениците, кратка верзија од 2 страни од овој документ ќе биде поставена во секоја училна во училиштето.

Дополнително, училиштето има за задача да ги запознае надворешните соработници и другите лица кои во некоја улога имаат учество во различните случувања во училиштето за постоењето и примената на овој протокол.

Училиштето по потреба организира дополнителни активности заедно со учениците за промоција и информирање за постоењето на овој протокол како предавања, кампањи, дебати и слично.

Предлог информативно едукативни активности кои училиштето може да ги спроведе со цел превенција и едукација за насилство:

- Информативно/едукативни работилници и презентации за насилство;
- Информативно/едукативни работилници и презентации за човекови права;
- Информативно/едукативни работилници и презентации за безбедно користење на информациско комуникациски технологии и алатки вклучувајќи и безбедност на интернет;
- Информативно/едукативни работилници и презентации за правото на приватност и лични податоци;
- Организирање на сесии за поддршка и охрабрување на лица во ризик, жртви, насилници и сведоци во случај на насилство;
- Организирање на меѓукласни активности (натпревари, дополнителни активности, дискусии);
- Организирање на воннаставни активности поврзани со спорт и соработка.

*** Во случај кога училиштето има сомнеж/сознание за насилство со лица поврзани со друго училиште, во насока на превенција и информирање, стручните служби имаат обврска да стапат во контакт со другите училишта и да го адресираат својот сомнеж/сознание.

Вредности и принципи кои се почитуваат и негуваат со овој протокол

- Најдобар интерес на детето
- Почитување на различностите и забрана за дискриминација
- Почитување на правото на самоопределување
- Партиципативност
- Приватност
- Доверливост

- Жртвата не е виновна
- Пропорционалност
- Информираност
- Стручност и одговорност
- Должно внимание
- Забрана за непотизам и корупција

Видови насилство и улоги

Што е насилство?

Преземање активност со која намерно/планирано се нанесува повреда на едно или повеќе лица со употреба на зборови, покажување физичка надмоќ, вербална агресија, социјално изолирање/отуѓување и/или употреба на закана со цел да се нанесе штета и постави другото лице/лица во подредена состојба.

Видови насилство:

- **Физичко насилство**
Физичко насилство претставува активност каде се употребува физичка сила (со или без дополнителни средства/предмети) и директно е насочено кон физичкото тело на лицето со цел да се предизвика болка и покаже надмоќ. Истото вклучува: физичко удирање, малтретирање и казнување.
- **Психичко, вербално и емоционално насилство**
Психичко насилство, вербално и емоционално насилство се карактеризираат со сплет на активности каде се пристапува кон психолошко малтретирање, употреба на вербална насилна комуникација и емоционална злоупотреба со цел да се предизвика психолошка болка и покаже надмоќ. Истото вклучува: употреба на погрдни зборови, вербални пораки, заплашување, закани и искористување, етикетање, навредување, ограничување на движењето и уцена со цел да се постави лицето во потцената позиција.
- **Социјално насилство**
Социјално насилство претставува акт на одвојување на лицето од групата, поставување во нерамноправна позиција врз основа на различност, игнорирање и отфрлување.
- **Врсничко насилство (булинг)**
Врсничко насилство е збир на намерни непосакувани акции и дејствија, поттикнување на непријателска околина со цел да се повреди или создаде непријатност кај некое лице. Врсничкото насилство може да е пропратено со елементи на физичкото, психолошко, сајбер, емоционално и останатите видови на насилство.

- **Насилство од омраза**
Сите видови и форми на насилство може да се мотивирани од насилство од омраза односно предрасуди поврзани со карактеристика на некоја личност, лицата поврзани со тоа лице, припадност или други основи.
- **Сајбер насилство**
Сајбер насилство претставува вид на вознемирување и директни акти на насилство преку користење на информациско-комуникациски алатки и технологии како што се мобилните телефони, компјутерите и интернет. Сите дејствија како размена на фотографии и видео клипови, праќање на пораки (е-маил, смс, чет), директна/индиректна размена и објава на информации со сензитивен карактер за некое лице, креирање на лажни профили и други дејствија без претходно директна дадена согласност, поттикнување и реализација на насилство преку социјални мрежи се вбројуваат како елементи на сајбер насилство.
- **Сексуално насилство**
Сексуално насилство претставува физичко, вербално или симболичко однесување од сексуална природа со кое лицето сексуално се вознемирува, навредува или приморува на однесувања со сексуална содржина кои не ги сака, не ги разбира, не може или нема дадено согласност. Сексуалното насилство вклучува: поттикнување и присила за сексуална активност, злоупотреба на лицето и креирање небезбеден простор, употреба и дистрибуција на аудио и визуелни материјали.
- **Родово базирано насилство**
Родово базирано насилство е сплет на форми на сексуално, физичко и/или психолошко насилство како последица на општествено креираните родови норми и стереотипи и нееднаква дистрибуција на моќ помеѓу општествените позиции на мажите и жените во општеството. Родово базираното насилство се карактеризира со: партнерско насилство во интимните врски на лицата, контрола и поставување на забрани, уцена и изолирање.
- **Спортско насилство**
Под спортско насилство се вбројува насилство за време на сите спортски активности во и вон училишните локации без ограничување на вклученоста на индивидуата. Дејствијата како дофрлување на пораки кои предизвикуваат и поттикнуваат омраза или насилство врз основа на расна, национална и верска припадност или врз основа на други особини; фрлање предмети во спортскиот терен или во гледалиштето; палење и фрлање на пиротехнички средства; повикување, поттикнување и учествување во тепачка или физички напад на спортисти, ледачи, редари, службени лица; физичка пресметка меѓу учесниците на спортските натпревари; влегување во спортскиот терен од страна на гледачите; оштетување или уништување на спортскиот инвентар и други делови од објектот каде се случува настанот.

- Семејно насилство

Под семејно насилство се смета однесување на член на семејството кој со примена на сила, закана и заплашување врши телесни повреди, емоционална или сексуална злоупотреба и материјално, сексуално или работно искористување на друг член на семејството.

*** Во случај на сомнеж/сознание за семејно насилство, истото веднаш се адресира до стручните служби за понатамошно постапување согласно законските регулативи.

Улоги:

- Жртва/и - Секоја/сите личност/и за која/кои училиштето има сознанија или се сомнева дека доживеал/е или во моментот доживува/ат насилство;
- Насилник/ци - Секоја/сите личност/и за која/кои училиштето има сознанија или за која/кои постојат основни сомненија дека сторил/е насилство;
- Сведок/ци - Секоја/сите личност/и која/кои лично посведочила/ле или има/ат сознанија дека некоја друга личност/група доживеала/ле насилство.

Постапување

1. Сознание за насилство, препознавање и пријавување на насилство

Секое лице кое е во или вон училиштето и има сознание за насилство кон лица од училиштето има обврска истото да го пријави кај контакт лицата за насилство во училиштето.....(да се наведе контакт лице/лица) или кај вработените во училиштето (дежурен наставник, помошник директор, директор, стручна служба, класен раководител, наставник, технички персонал, лице од обезбедување).

- Во случај кога сомнежот е споделен со вработен истиот има обврска да ги исконтактира контакт лицата и заедно да одредат можни заштитни мерки.
- Во случај кога сомнежот е споделен со врсник (ученик-ученик) или друго лице од доверба, лицето кое има сознание има обврска да исконтактира вработен или да ги исконтактира контакт лицата во училиштето.
- Сите вработени, директорот, стручните служби, наставниците имаат обврска и се должни секојдневно да забележуваат дали има ризик за случување на насилство, дали се случува насилство, дали некој ученик е жртва на насилство или дали некој ученик се однесува насилно.
- Во случај кога вработените ќе забележат однесување или состојби кои покажуваат на насилство, имаат за обврска да ги известат контакт лицата/стручните служби, класниот раководител или друг наставник кој има воспоставено комуникација со учениците засегнати од насилството кои понатаму ќе продолжат со набљудување на состојбата или ќе работат на воспоставување заштитни мерки.

- **Во случај кога ученикот жртва** пријавува насилство кај вработен во училиштето, треба да се земе предвид дека лицето му верува на тој вработен и истиот треба да продолжи да биде вклучен во процесот, при креирање на мерките за заштита и да одржува редовна комуникација со лицето жртва.

***** Со цел обезбедување на безбеден канал за пријавување на насилство или сомнеж, училиштата воспоставуваат онлајн канал за пријавување на насилство (форма) и до податоците од истиот имаат пристап само контакт лицата/стручните служби. Оваа форма е достапна на (да се додаде скратен линк или појаснување каде може да се најде формата)**

Вработените во училиштето, внимаваат на можни знаци на насилство кои може да се појават, на физички, физиолошки, емоционален план кај учениците, и во случај на сомнеж истиот имаат за обврска да го споделат со контакт лицата/стручните служби.

2. Запирање на насилството

Сите вработени во училиштето кои имаат информација или самите биле сведоци на случувањето имаат обврска да го запрат насилството.

- Учениците имаат за задача да ги информираат вработените и не се препорачува тие да го сопрат насилството за да не се стават себе во ризик.
- Контакт лицата се известуваат за настанот и согласно моменталната проценка, доколку се работи за посериозна форма се повикува **обезбедувањето**.
- **По потреба се повикува полиција** како одговорна институција за одржување на јавната безбедност, ред и мир.

3. Обезбедување на безбедна средина и смирување на ситуацијата

Откако насилството е прекинато, вработените преземаат соодветни мерки за смирување на ситуацијата.

- Вработениот кој го прекинал насилството го информира и го вклучува контакт лицето за пријавување на насилство.
- Контакт лицето проценува зависно од околностите на случајот, дали ќе вклучи одредени наставници, стручни соработници, директор, родители, претставници од други релевантни институции како: здравствени и советодавни институции, полиција, центар за социјална работа и други.
- Со цел да се обезбеди безбедна средина и да се смири ситуацијата потребно е да се добијат информации за причините и факторите кои довеле до насилството, да се утврди кој сè бил вмешан во насилството, колку време траело, дали се повторувало и други релевантни информации кои согласно проценката на стручните лица се потребни. Овие разговори (интервјуа) ги водат контакт лицата/стручните служби.
- Се разговора со сите ученици вмешани во насилството, ученикот жртва, ученикот сторител и учениците набљудувачи, по потреба и со учениците кои може да бидат медијатори (доколку ги има такви на располагање). Разговорите со учениците се одвиваат одвоено и разговорите продолжуваат се додека има потреба согласно проценка на

стручните лица.

*** Во текот на консултациите и целиот процес во училиштето или надвор од истото се почитува принципот на доверливост, како и принципот на заштита на најдобриот интерес на детето.

*** Важен концепт кој треба да се земе предвид при обезбедување на безбедна средина е да се осигура дека нема двојна виктимизација врз жртвата.

4. Евидентирање, едукација, трансформација и следење

Со цел соодветно следење на случајот и трансформација, истиот се:

- евидентира и
- трансформира.

Стручните служби во училиштата работат на едукација со сите вклучени страни во случајот и по потреба и сите засегнати страни кои не директно учествувале во овој случај. Во зависност од сложеноста на ситуацијата, консултациите можат да се вршат и со служби надвор од училиштето: ЦСР, Здравствена установа, МВР и други.

*** Согласно проценката на контакт лицето/стручните служби, се изработува план за едукација и трансформација кој има за цел да работи на едукација и трансформација со насилникот/ците, и да пружи заштита и поддршка на жртвата/ите со цел **повторна реинтеграција**. Ова претставува можност за креирање на безбедна средина за сите каде секоја индивидуа ќе може да биде во добро здравје и да го исполни својот потенцијал со цел да оствари квалитетен живот и да живее во добросостојба.

Формулари за адресирање на насилство, евиденција и евалуација на постапување по случај

Адресирање

Адресирањето (пријавувањето) на насилството во училиштето може да се направи со пријава кај вработените/ одговорните лица/ контакт лицата/ стручните служби во училиштето, преку анонимно сандаче поставено во рамки на училишната зграда или пак онлајн преку анонимна форма достапна на следниот линк ----- (да се додаде линк). Со цел соодветно адресирање и постапување, лицата кој пријавуваат настан имаат обврска да дадат точни и вистинити информации со цел надлежните лица да имаат минимум потребни информации и да можат да извршат проверка и верификација на настанот.

Училиштето ја креира следната форма за адресирање на насилство:

- Податоци за лицето кое пријавува (доколку сака да го сподели својот идентитет)
- Потребен сет на информации: Име и презиме, улога (ученик/вработен/друго), поле за контакт информации

(се заокружува/избира дали станува збор за формулар за сомнеж или за настан кој веќе се има случено)

1. **Формулар за настан** - Формуларот да се состои од краток опис на инцидентот и лицата вклучени во истиот. Потребен сет на информации: место на случување на настанот, време и датум на случување (период кога се случило), учесници во настанот (насилници и жртви), други сведоци/присутни, краток опис на случката, причина за случката/настанот (доколку се знае).
2. **Формулар за сомнеж за настан** - Формуларот да се состои од краток опис поврзан со сомнежот. Потребен сет на информации: краток опис за сомнежот, инволвирани лица, каде припаѓаат тие лица/учесници (во кое училиште, паралелка), место и време на одвивање на потенцијалниот настан, на што се заснова сомнежот.

*** На крајот од формуларот да се наведува порака со цел да се поттикнат лицата кои пријавуваат доколку сакаат да се обратат директно на службите одговорни за справување со насилство.

Евиденција

Училиштето има обврска да води прецизна и редовна евиденција во однос на пријави за сомневање или настан/и. Во формуларот за евиденција училиштето ги евидентира следниот сет на информации:

Место и време, вид насилство, кој го откри/пријави случајот, колку вклучени учесници има (податоци за учесниците), дали вклучените лица се од самото училиште или има лица и надвор од училиштето вклучени, потреба да се вклучат надворешни институции (МВР, ЦСР, здравствени и др. институции), дали се случува прв пат или се повторува делото и други дополнителни информации.

Училиштата имаат обврска за водење план за работа со сите лица вклучени во инцидентот, видови интервенции кои се преземаат, предлог-мерки за заштита на жртвата, начини на следење на спроведените мерки/интервенции и други релевантни информации.

Евалуација

Со цел соодветна проценка и евалуација на ефикасноста на работата на училиштето во насока на примена на овој протокол, превенција и постапување во случај на насилство, училиштето прави евалуација на својата работа. Истата се спроведува во две области:

1. Проценка на ефикасноста на преземените планови и спроведените мерки за работа во случај на постапување по сомнеж/настан на насилство преку форма која ги содржи следните прашања:
 - Дали насилството е прекинато?
 - Дали насилството е смирено?

- Каква е состојбата на жртвата/те?
- Каква е состојбата на насилникот/те?
- Каква е состојбата на околината?
- Дали и какви дополнителни интервенции се потребни?

2. Проценка на ефикасноста во насока на превенција од насилство

Оваа форма се состои од прашања за проценка на информираноста за постоењето на овој протокол и неговата примена во училиштето преку следните прашања:

- Дали сте запознаени за постоењето на протокол за спречување и постапување во случај на насилство во училиштето?;
- Дали сте посецтиле презентација/работилница за протоколот за спречување и постапување во случај на насилство во училиштето?;
- Дали доколку се организираат дополнителни активности поврзани со за спречување и постапување во случај на насилство во училиштето би учествувале?;
- Што може училиштето да направи повеќе за да ги информира учениците за протоколот?;
- Дали досега сте биле вклучени во настан поврзан со насилство?;
- Доколку да, дали училиштето постапуваше во случајот?;
- Доколку да, што направи?;
- Доколку не постапуваше, што можеше да направи?;
- Дополнителни коментари.

Протокол за спречување и постапување во случај на насилство

СКРАТЕНА ВЕРЗИЈА

Почитувани ученици,

Со цел да се чувствуваат добредојдено и безбедно во училиштето сакаме да ве известиме дека во нашето училиште имаме **Протокол за спречување и постапување во случај на насилство**. Овој документ има за цел да едуцира и креира безбедна средина за сите, во која сите ќе се чувствуваат добредојдени, безбедни и ќе можат да ги уживаат своите човекови права и исполнат својот потенцијал креирајќи еднакви можности за сите. Дополнително, овој протокол го дефинира постапувањето и реакцијата во случај на насилство и истиот ќе ни послужи при едукација, постапување и реинтеграција на сите засегнати страни од насилство во училиштето преку реализација на различни активности во текот на училишната година.

Да се информираме и едуцираме

Што е насилство?

Преземање активност со која намерно/планирано се нанесува повреда на едно или повеќе лица со употреба на зборови, покажување физичка надмоќ, вербална агресија, социјално изолирање/отуѓување и/или употреба на закана со цел да се нанесе штета и постави другото лице/лица во подредена состојба.

Видови на насилство:

- Физичко насилство
- Психичко, вербално и емоционално насилство
- Социјално насилство
- Врсничко насилство (булинг)
- Насилство од омраза
- Сајбер насилство
- Сексуално насилство
- Родово базирано насилство
- Спортско насилство

Во случај на насилство, сите имаме своја улога и можеме да ја препознаеме

- Жртва/и - Секоја/сите личност/и за која/кои училиштето има сознанија или се сомнева дека доживеал/е или во моментот доживува/ат насилство;
- Насилник/ци - Секоја/сите личност/и за која/кои училиштето има сознанија или за која/кои постојат основни сомненија дека сторил/е насилство;
- Сведок/ци - Секоја/сите личност/и која/кои лично посведочила/ле или има/ат сознанија дека некоја друга личност/група доживеала/ле насилство.

Безбедноста на сите е на прво место

Кога имаме сознание за насилство и/или препознаеме насилство имаме обврска настанот да го адресираме/пријавиме → Секое лице кое е во или вон училиштето и има сознание за насилство кон лица од училиштето има обврска истото да го пријави кај контакт лицата за насилство во училиштето.....(да

се наведе контакт лице/лица) или кај вработените во училиштето (дежурен наставник, помошник директор, директор, стручна служба, класен раководител, наставник, технички персонал, лице од обезбедување).

Чувствувајте се пријатно да пристапите до стручните служби за разговор доколку не се чувствувате безбедно, тие се во ваша служба и се тука за вас.

Како да реагирам во случај на насилство?

- Во случај кога вие сте присутни на местото каде се случува насилство, имате обврска веднаш да го известите контакт лицето или вработените од училиштето со цел насилството да биде прекинато.

*** Важно е да не се ставите себе си во ризик. Возрасните во училиштето се вашата „прва помош“ во случај на насилство.

- Ако имате сомнеж/информација дека се случува насилство истото имате обврска да го адресирате до контакт лицата или вработените во училиштето за соодветно постапување со цел креирање на безбедна средина за сите.
- Доколку некој од соучениците сподели информација со вас поврзана со насилство, со цел најсоодветна реакција и креирање безбедна средина, известете ги контакт лицата/стручните служби.

*** Доколку сакате да останете анонимни или не се чувствувате безбедно да директно го пријавите вашиот сомнеж/настан/информација поврзана со насилство истото можете да го направите онлајн преку пополнување на форма достапна на следниот линк **(да се вметне линк)**.

Важно е да се зна

- Сите треба да знаеме што е насилство и да сме свесни за нашите акции, кои улоги ги имаме, што правиме и како тоа влијае на лицата околу нас.
- Сите имаме обврска да пријавиме сомнеж/информација/настан поврзан со насилство во и во училиште со цел да се заштитиме себе и нашите врсници кај контакт лицата, вработените или преку онлајн формата достапна на следниот линк **(да се вметне линк)**.
- Безбедноста е приоритет за сите. Возрасните во училиштето се вашата „прва помош“ во случај на насилство.
- Стручните служби во училиштето (педагогот/психологот) се тука за вас и работат во најдобар интерес за безбедноста на сите.

*** Почитувањето и примената на овој протокол се клучни за креирање на безбедна средина за сите во која секое лице ќе е добредојдено и ќе се чувствува безбедно. Целносната верзија на овој протокол е достапна на веб страната на училиштето. За сите прашања поврзани со овој протокол можете да се обратите до стручните служби во секое време.

Листа на членови на работната група

Овој документ е изработен од работната група составена од:

- Ангелина Стевковска Максимовска - училишен педагог во СУГС „Орце Николов“
- Саша Тофоска - ученик во СУГС „Орце Николов“
- Светлана Аспровска - Тодоровиќ - училишен психолог во СУГС „Георги Димитров“
- Милена Качаниклиевска - ученик во СУГС „Георги Димитров“
- Гордана Блажевска Спиридонова - училишен психолог во СУГС „Никола Карев“
- Кристијан Поповски - ученик во СУГС „Никола Карев“
- Инџи Хајредин - предметен наставник во СГГУ „Здравко Цветковски“
- Илија Наумовски - ученик во СГГУ „Здравко Цветковски“
- Мирјана Крстевска - предметен наставник во СУГС „Димитар Влахов“
- Викторија Коцевска - ученик во СУГС „Димитар Влахов“
- Јелена Арсовска - предметен наставник во СУГС „Раде Јовчевски Корчагин“
- Андреј Ристиќ - ученик во СУГС „Раде Јовчевски Корчагин“
- Јасмина Бедриоска - предметен наставник во СУГС „Марија Кири Склодовска“
- Константин Величковски- ученик во СУГС „Марија Кири Склодовска“
- Дарко Костовски - предметен наставник во СУГС „Кочо Рацин“
- Симон Николовски - ученик во СУГС „Кочо Рацин“
- Тина Гочевска Ангеловска - предметен наставник во СЕПУГС „Васил Антевски Дрен“
- Тамара Кунцулова - ученик во СЕПУГС „Васил Антевски Дрен“
- Ајла Билали - предметен наставник во СУГС „Цветан Димов“
- Ханифе Јакупи - ученик во СУГС „Цветан Димов“